

UNITÁRIUS ÉRTESÍTŐ

Az Unitárius Egyház — Budapesti Unitárius Egyházközség — Unitárius Misszióház hivatalos havi tudósítója

Felelős szerkesztő: Dr. Iván László

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, V., Koháry-utca 4. Telefon: 17-4-24. Előfizetési ára egész évre 4— P, amely beküldhető a budapesti unitárius egyházközség 30.400 sz. postacsekkszámlájára.

Az életakarát nagy példája

Hozzá vagyunk szokva, hogy erdélyi testvéreink felől csak rossz híreket halljunk. A helyzet odaát valóban súlyos. Súlyosabb talán, mint ahogy annak képe a hírek útján idevetődik. Sötét jövődőt jósolgatnak némely emberek: ha sokáig így tart, a magyar életnek és kulturának még csak a nyoma sem marad meg Erdélyben. Én ebben a jóslásban — hála Istennek — nem hiszek. A magyar életerő Erdély ősi földjén sokkal szívósabb, mint sem azt meg lehetne fojtani. Az erős nyomás csak az életakaratot teszi ösztönszerűleg még erősebbé és ellenállóbbá.

A magyarság részéről, hivatalosak és magányosok részéről is, azonban ideát én több érdeklődést szeretnék látni az erdélyi magyar testvérek életküzdemei iránt. Ne felejtsük el, nekik már az is erőt jelent, ha küzdemeiket érdeklődéssel figyeljük és napi imádságunkban róluk megemlékezünk. Ők ezt ösztönszerűleg megérik és ez az érzés erejüket fokozza. De mintha mi adóságok maradnánk irántuk való tartozásunk letörlesztésével. Az aránylagos jobb sors mintha megrontott volna közülünk sokakat. Még az erdélyi atyafiak közül is ideát sokan elközömbösödtek, az áldott szülőföld képe lelkükben lassankint kezd elmosódni és a fajtestvérek jajkiáltásával szemben mintha sokan süketek maradnának. Élik a maguk lassankint elpestiesedő életüket. A magyar társadalomban pedig több szó esik arról, hogy mit csinál Hitler Németországban a zsidókkal, vagy hogy mi lesz Abesszinia sorsa, mint arról, hogy mit csinálnak odaát a mi fajtestvéreinkkel és mi lesz az erdélyi föld sorsa. Lehetnek, akik azt mondják a látszat csal. Adja Isten, ugye! Nem akarom most Erdélyben marad test-

véreink szomorú sorsát esetelni. Inkább egy olyan hiráddal szeretnék élni, ami súlyos körülmények között unitárius testvéreink komoly életakarátát bizonyítja.

Mihelyt nyilvánvaló lett az, hogy magyar ember számára Erdélyben tisztviselői pályán, közhivatalokban boldogulási lehetőség nincs és így hűveinknek gazdasági pályán kell életlehetőséget keresniök, egyházunk Székelykereszturon gazdasági fiu-iskolát szervezet. Az unitáriusok régen is arról voltak nevezetesek, hogy az életkövetelményeit mindig felismerték és minden jóban elől jártak. Ez történt most is. A székelykereszturi gazdasági iskola sikerét semmi sem bizonyítja jobban, mint az a tény, hogy már az első eszetendőben olyan sokan jelentkeztek fölvételeire, — felekezeti különbség nélkül — hogy mindenki számára az igazgatóság helyet sem tudott biztosítani. Az eredmény az, hogy a Székelyföldön ma már sokkal intenzívebb gazdálkodás folyik, mint a múltban. Régebben a székely kisbirtokos, ha négy—öt fia volt, csak egyet tartott otthon harisnyás gazdának. Egyet esetleg még inasnak adott, hogy iparos legyen belőle. A többit azonban gimnáziumba küldte s lett belőlük vasutas, postás, tanító, tanár, pap, vagy kuriai bíró. Ennek a lehetősége ma már megszűnt. A fiugyermekek is csaknem mind odahaza maradnak a néhány holdnyi kavicsos földön. Háromszor-négyszer annyit kell tehát ma abból a sovány földből kivenni, mint régen kellett. Erre tanítja meg a székelyeket a kereszturi unitárius gazdasági fiu iskola. Így azokból a jóra való székelyfiukból, akik most már nem lehetnek bírák, állomásfőnökök vagy pénzügyigazgatók, lesznek okos gazdák ősi földön, fajunk és egyházunk erősségei. Mindazok, akik a székelykereszturi gazdasági iskola tervét annak idején szívükön melen-

gették s annak megvalósításán fáradoztak, most örömmel láthatják, hogy fáradozásuk nem volt hiábavaló. Nemzedékek számára hozza meg a maga drága gyümölcsét. Hála erdélyi egyházunk vezetőségének, mely megértette az idők jelét s hála a kereszturi atyafiaknak, akiknek segítségével az igazgatóság az intézetet valóban mintaszerű gazdasági szakiskolává tudta fejleszteni. A lelkesedés, amellyel a kereszturi unitáriusok, hivatalosak és nem hivatalosak, a gazdasági iskola elért sikereiről és jövődó terveiről beszélnek, valóban megható. Így csak az beszélhet s olyan áldozatokat, mint ők, csak az hozhat, aki szíve szent ügyévé tett egy szép feladatot.

De nem csak a fiuk gazdasági kiképzéséről történt gondoskodás Kereszturon. A fiu iskola mellett minden nyáron a lányok részére öthetes háztartási és gazdasági tanfolyamot rendeznek. Nem csak amolyan főző iskola ez, amilyent más helyen is eleget lehet találni. A kertészkedés, baromfi tenyésztés, tejtermelés, méhészet, sertés-hizlalás stb. egyszóval a háztartás minden ügyességére megtanítják ott lányainkat. Vezetőnőjük, aki Kecskeméten is tanult, valóságos művésze szép hivatásának. A leányok rendre beosztva a konyhán minden nap levizsgáznak. Családommal együtt részt vettem egy hétfői ebéden. A vizsgázó leányok sikere szenzációs volt. A tanfolyam résztvevői és vendégei nagyszerű burgonyalevest, spárga módra készített zöldbabot felsál-szelet feltéttel és csörögét kaptak, ami személyenként bő adagolással pontosan kiszámítva 6 lejbe azaz 18—20 fillérbe került. Vegyük számításba, hogy ott az árak lényegesen alacsonyabbak, mint Budapesten, de az eredmény így is meglepő. Csak így lehet megérteni, hogy egy öthetes tanfolyam egy lánynak, lakást és teljes ellátást beleértve, kb. 16 pengőbe kerül. Ez azonban csak egy példa arra, hogy mi minden jóra taníthatják meg ott a jövő háziasszonyait.

Nem szeretem a sokszor rosszul értelmezett „demokratikus” szót alkalmazni. Ezért a tanfolyam szellemét testvériesnek nevezem. Egyszerű falusi székely gazdák és uri családok leányai egymás mellett ültek az iskola padjában, együtt gyomláltak, kapáltak, énekeltek, főztek, mosogattak s szöttek egy életreszóló barátságot. Amint vasárnap délelőtt ősi székely gunyájukban kettős-sorban a templomba vonultak és ott ősi zsoltárainkat énekeltek, könny tolult szemembe s szivemben felsóhajtottam: Isten áld meg ezt a népet!

Milyen szép lenne, ha a jövő nyári tanfolyamra a mi budapesti leányaink közül is lemen-

nének egy néhányan. Öt hét alatt sok hasznos dolgot tanulnának, unitárius székely levegőt szívnának, kellemesen nyaralnának ott ahol a Gagyipatak a Küküllőbe ömlik s egy életreszóló barátbarátságot köthetnének a Székelyföld lányaival. Jó volna ez már csak azért is, nehogy itt egészen elpestiesedjenek. Mi csonkamagyarországi unitáriusok csak addig élünk s mások részéről is addig érdemlünk megbecsülést, amíg lelkünkön megmaradnak a Székelyföld unitarizmusának ősi szép vonásai. Életszükség tehát itt a mi számunkra, hogy az ősi földdel és annak népével eleven kapcsolatot tartsunk.

Ez a néhány sor nem adott szakszerű ismertetést a székelykereszturi gazdasági fiu iskoláról és a nyári női tanfolyamokról. Nem is ez volt a célom. Ehhez szakember kellene. Csak Erdély felé, a Székelyföld felé akartam fordítani olvasóink tekintetét. A helyzet képe odaát sötét, de nem reménytelen: testvéreink életakarata nem tört meg. Ismétlem: életküzdelmünkben már az a tudat is nagy erőt ad nekik, hogyha mi naponta reájuk gondolunk s imádságainkban róluk is megemlékezünk. A hithű mohamedán, bárhova sodorja a sors, mindenünnen Mekka felé fordulva mondja el napi imádságát. Minden unitárius székely ember forduljon imádságával Erdély felé!

Dr. Csiki Gábor.

Ime, az áldozat.

Ma is sokat beszélnek az unitárius áldozatkészségről. De inkább a saját érdekek szolgálata van napirenden. Régente kevesebbet beszéltek róla, de az unitárius áldozatkészség bámulatra méltó volt. A napokban olvastuk egy porladó szívnek gyémántba véshető, örök értelmű szép szavait egy alapító levélben. Murányi Farkas Sándor ezekkel a sorokkal tett ezer forintos alapítványt a kolozsvári unitárius papnevelő intézetnél:

„Megemlékezvén arról, hogy egykor, mint szegény szülők elhagyott gyermeke, mennyi küzdelem, nyomor és nélkülözés között tanultam annyit is, amennyit tanultam és hogy ezen kevés tanulásaimnak is alapját nekem örökké kedves emlékü kolozsvári unitárius kollégiumunkban nyertem, ezen most említett főiskolánkban alapítványt teszek egy olyan vagyon-talan, szegény unitárius ifju részére, aki a lelkészi pályára készülvén, a lelkészi szigorlatot nemcsak letette, de a kinevezési okiratokkal kezében, készül eklézsiájába pályáját s az életet megkezdeni.

Hogy tehát egy ilyen, az életbe minden anyagi segedelem nélkül kilépő ifju lelkésznek

a kezdet nehézségeit legalább némileg megkönnyítsem, 1000 frt.-ot, irván egyezer forintnyi alapítványt teszek, hogy annak évi kamatjából szent hivatásához első szükségletét: palástját, bibliáját és imakönyvét beszerezhesse.

Kevés, igaz, mert nem busás jövedelmeim feleslegéből, hanem tisztviselői csekély fizetésem másnemű munkásságomnak egy negyed század alatt megtakarított s öregségemre félre tett pilléreiből gyűlt össze s így mindene az áldozónak, de egyházam, vallásom iránti végtelen szeretetemből kedvesen, örömmel hozom meg áldozatom abban a reményben, azzal az unitárius hittel, hogy tán lesznek magasabb állású tehetősebb hitrokonaim között, akik a többlől többet áldozván példámat követni fogják.

A szeretetről, a ragaszkodásról, az odaadó áldozatkészségről aligha irtak szebb sorokat. De még a szavaknál is szebben hangzik a tett, amelynek mását ma hiába keresnők a késő unokák között.

KRÓNIKA.

Hall Alfréd látogatása

A Nemzetközi Unitárius Szövetség elnöke *Hall Alfréd* angol lelkész közel háromhetes erdélyi és magyarországi körutja után visszautazott hazájába. Utjában megállt Hollandiában, ahol Utrechtben a társulat központi irodája székhelyén megbizói Elnöki Tanácsa előtt számolt be utja eredményeiről. Erdélyben több mint húsz gyülekezetet látogatott meg, a két vasárnapon Torockón és Kolozsvárt zsufolt templomokban hirdette az ígét s tele volt a templom mindazokon a vidéki helyeken, ahol körutja alkalmával megfordult. Különös gondot fordított azoknak a székelyföldi Homorómenti unitárius egyházközségeknek a meglátogatására, ahol a román hatóságok támogatásával az orthodox görög keleti egyház javára erőszakos térítési kísérletek folynak, melynek ezig mintegy kétszáz unitárius lélek esett áldozatul.

Budapesten a Misszió Háznak volt vendége s itt prédikált vasárnap, szeptember hó 15-én *Józan Miklós* püspöki vikárius alkalmi imádságát követően. Beszédét, amelyen hitvallást tett a világon szerteszét élő mintegy húszmillió unitárius és szabadelvű keresztény testvériessége mellett, s a mai forgatagos időben az eszme örök hősét *Dávid Ferencet* állította eszményképül hallgatói elé, akivel még mint édesapja térdén ülő kis gyermek ismerkedett meg s most az ő népe földjéről visszatérve boldogan tesz hitval-

lást az ő hitéről, — *dr. Csiki Gábor* tolmácsolta. A prédikáció az isteni gondviselés útjait tanította megkapóan szép hasonlatokkal, a mai modern ember lelki élete problémái alapján. — Ezt követően részt vett a Koháry utcai templomban tartott évmegnyitó ifjúsági istentiszteleten, ahol *dr. Iván László* lelkész prédikációja után szólott az ifjúsághoz és áldotta meg őket. — Itt tartózkodása folyamán tisztelgő látogatást tett *dr. Mikó Ferenc* egyházi főgondnokhelyettesnél, szombaton délután *Józan Miklós* püspöki vikárius házában vendége, akivel egyugyanazon intézetben tanultak, míg vasárnap délben *dr. báró Daniel Gábor* a budapesti gyülekezet gondoka látta vendégül.

Utjának jelentőségét érezzük, de azt méltatni most nem tudjuk. Végzett munkáról az angol napisajtó is megemlékezett, csak sajnos, hogy a pontatlan sajtóirodai jelentések miatt az angol sajtó elfogultságról ismert része jelentéseit bizonyos tartózkodással fogadta.

Jelentésének örömét még érezzük s elvégzett munkájára pedig Isten áldását kívánjuk.

Ferencz József.

A JÖVŐ UTJAIN.

Épül a pesiszentlőrinci unitárius templom.

„Isten nevében kezdem el
Ő segítsen kegyelmével.”

Ezzel a fohással kezdődött Pestszentlőrincen az a könnyekig megható szép ünnepség, melynek keretében *Józan Miklós* püspöki vikárius a kiásott fundamentumba döntötte az unitárius templom alapkövét. Hiabavaló volna minden kísérletezés, mert nem lehetne leírni azt, hogy mit éreztünk akkor, amikor a nagy kő lezuhant a mélységbe és fölhangzott utána unitárius életünk arany jelmondata: Egy az Isten! Meg kell azonban állnunk egy pillanatra ennél a szegletkőnél, mert unitárius templomot ma nagyon nehezen lehet építeni. Mi, akik itt lakunk Pestszentlőrincen, mint az itteni leányegyházközség tagjai, láttuk azokat a nagy erőfeszítéseket, melyekkel a nagyszámu és gazdag testvérfelkezetek éveken keresztül építették és építik templomaikat. Itt mindig nehezen született meg egy Isten háza, mert a homokban mélyen kell fundamentumot ásni. Ez a körülöttünk folytatott harc éppen úgy el is vehette volna a kedvünket az építéstől, mint ahogy reakényszerített arra, hogy mi is építsünk. Unitárius öntudatunk, mint élő lelkiismeret évek óta hajt szüntelenül, nem enged pihenni, amig

Manly Hudson

atyánkfia a Pázmány Péter Tudomány Egyetem disz doktora.

Azoknak az előkelő külföldi tudósoknak a sorában, akiket a Pázmány Péter Tudomány Egyetem háromszáz éves jubileuma alkalmából disz doktori oklevéllel tüntetett ki, ott van *Manly Hudson* atyánkfia is, aki az unitárius alapítású híres Harvard Egyetemen a nemzetközi jog professora. *Manly Hudson* aránylag még fiatal ember, de a nemzetközi jogtudomány egyik legnagyobb tekintélye már régóta. Nagy tudását már sok esetben vették igénybe a nemzetközi biráskodások során és az egyes nemzetek között támadt ellentétek elosztatása érdekében. Sokunk előtt emlékeztet még az az elszánt erőfeszítés, melyet a párizsi béketárgyalások során ő, mint az Egyesült Államok képviselője, csaknem magára hagyatva, Erdély balkánizálása ellen az entente hatalmakkal szemben kifejtett. Mikor minden nemes erőfeszítését elgáncsolták, arra törekedett, hogy legalább az ugynevezett párizsi egyezményeknek a béke okmányba való becikkelyezésével szerezzen az elszakított magyar kisebbségeknek nemzetközi jogvédelmet. Ezek az egyezmények, miket az ő fáradozására a nagyhatalmak is garantáltak, még valamelyes életlehetőséget biztosítanak az elszakított magyarságnak el egészen a székely autonómia keretéig, ha azokat betartanák illetve Romániával betartatnák. *Manly Hudson* a párizsi egyezményeket a nagyhatalmak becsületügyének minősíti. Velünk együtt ő is azt tartja, hogy mindazért, ami ma a megszállott területek magyarságával történik, nem csak az illető hatalmaskodó kormányok, de az entente államok kormányai is felelősek.

Mint tiszta látású ember azonban meglátta a hibát bennünk magyarokban is. Néhány évvel ezelőtt, mikor a híres Harvard Egyetem klubjában a magyar kisebbségek sorsáról beszélgettünk, azt mondotta nekem, hogy a történelemért nemcsak a nagy entente vagy a kis entente, de a magyarok is felelősek. Ha nem engedték volna a magyarok — mondotta dr. Hudson — hogy egy néhány politikai kalandor a legválságosabb időben, mikor a nemzetek sorsa volt kockára téve, Magyarországon forradalmat szitson, hanem oda állottak volna az ősi határokra, Magyarország nem jutott volna jelenlegi sorsára.

Milyen szép találkozása az eseményeknek! A katolikus eredetű budapesti Pázmány Péter Tudomány Egyetem háromszázéves évfordulóján

az „egy Isten“ dicsősége be nem teljesedik rajtunk. Rabjai lettünk az unitárius élniakarásnak s csak az Istenben vetett hitünk enyhíti szent rabságunkat. Hiúság, önzés, dicsőség keresés itt sikerre nem számíthat, mert a mi szegénységünk tisztább talaj annál, minthogy az ilyen gazok kisarjadhatnának benne. Nagy megalázkodás imádságos kárijai bontakoznak ki az épülő körvonalakból. Egyedül a reménységünk erősödik nap-nap után, hogy az Isten megáldja az alázatos szent törekvéseket.

Unitárius templomot építünk a „székely hősök emlékére“, de a beteljesüléstől még belátbatatlan messzeségben vagyunk. A leányegyházközség tagjai minden szabad idejüket ott töltik a munkások között. Jelszavunk, hogy amit mi dolgozunk, azért nem kell pénzt kiadni. Minden fadarabnak örvendünk, mert jó érezni, hogy azzal is előbbre vagyunk. Így akarjuk végig vezetni ezt az építő munkát, így akarjuk hordozni minden gondját, hogy megszentelődjenek a falakban még a homok szemek is.

Az unitárius társadalom tagjai többen segítettek már adományaikkal. Azonban kiapadt már az áldozatforrás. Hosszu hónapok óta csak a saját fillérünket gyűjtögetjük, mert a leányegyházközség hivei még nem fáradtak bele az adakozásba. Az utóbbi időben sokan kérdezték, hogy: mi van azzal a szentlőrinci templommal? Főlépült már? Kérdezték azok, akik áldoztak már erre a templomra és azok is kérdezték, akik még eddig nem vették ki a részüket egy templomépítés nagy gondjából. Nagyot dobban a szivünk mikor a sok kérdésre megüzenhetjük, hogy most már épül. Megkezdtük mi is, mint a többi testvér felekezetek és befejezzük mi is. Egyszerre nem tudunk csodákat művelni, csak tégláról téglára haladunk lassan, hiszen alig tudjuk előteremteni az előbbrehaladás anyagi feltételeit. Hetven szegény család nem vihet gyors ütemben egy ilyen nagy keresztet, legfennebb vonszolhatja utolsó erőfeszítéssel összeroskadásig. És ha megállunk néha egy-egy pillanatra, mindig arra gondolunk, hogy a hozzánk közel, vagy távol élő unitárius testvéreink átérzik-e a fontosságát ennek a nagy felelősségnek, amelyet mi magunkra vettünk. Vajjon tartott-e már minden unitárius testvérünk lelkiismeretvizsgálatot egy épülő templom felett, úgy amint mi tartottunk? Úgy gondoljuk minden kérdés felesleges volna, mert akinek a szive elér a mi rettentő erőfeszítésünkig, annak a segítő karja is megtalál bennünket.

Pethő István.

diszdoktorává választja az unitárius alapításu Harvard Egyetem nemzetközi jog professzorát, akit az igazságszeretet a magyar ügy mellé állított.

Érdekes, hogy a világ másik nagy nemzetközi jogásza, a nagyhirű cambridgei egyetem professzora is unitárius. Mind a ketten az unitárius anyaszentegyház lelki emlőjéből szívták magukba az igazságszeretetet.

Dr. Csiki Gábor

A MULT.

Képek

a hódmezővásárhelyi unitárius egyházközség félszázados történetéből.

A hódmezővásárhelyi unitárius egyházközség egy félszázaddal ezelőtt nem volt több, mint egy kis virágmag, mely a szép magyar alföldi rónaságon megfogamzott, kisarjadt és a mit sem sejtő szemek csodálkozására virágzásnak indult. A felséges Isten akarata volt ez, aki mindenható kezével írta a rónaság közepébe: unitárius szellem, unitárius egyház.

1879. esztendő tavaszán kezdődött a maggyökeret verni, akkor még nem unitárius szívek mélyén. Egy néhány család, kb. tizennégy lélek lépett ki az evangélikus egyházból. Ők tizennégyen lettek az első tanítványok, hogy nemsokára virágjai legyenek annak az unitárius kertnek, amelyben eladdig csak egy szál nyilott szerényen és magárahagyottan. Ugyanis ebben a nagy alföldi városban csupán csak egy született unitárius lélek élt: kövendi *Nagy Tamás* polgári iskolai tanár személyében, aki Erdélyből került ide, hogy itt Isten akaratát betöltse és megvesse az unitárius egyház alapját. A kitértek mind tanács-talanul állottak, amikor is ösztönszerűleg hozzáfolyamodtak tanácsot kérni, amit szívesen meg is adott. Tőle ismerték meg az első hivek az unitárius hitnézeteket, melynek egyszerű lélek-emelő tanai annyira megnyerték tetszésüket, hogy felkérték, hogy az unitárius egyház kötelékébe való belépésüket támogassa. A tanácsadás lassanként úgy folytatódott, hogy a kilépők sorban hozzáfordultak, hogy vallásunkról ismereteket szerezzenek. Az új hithirdetés nyomán a kilépettek 1879. április 14-én a kolozsvári unitárius egyházközség kötelékébe léptek. A hivek száma még abban az évben annyira felszaporodott, hogy nemsokára megalapították a fiókegyházközséget. Nagy dolog volt ez még az akkori időkben. Mert ezek az

áttérések nem anyagi érdekből történtek, hanem Jézus emberi nagyságának megismerése vonzotta a kitérteket az unitárius vallás kötelékébe.

Természetesen új állásfoglalásuk után nem maradtak el a szenvedések sem. Minden gúny és gyűlölet az övék volt a többi felekezetek részéről. A szenvedésekből kijutott a részük bőven, de azért nem csüggedtek el. Biztak a jövőben, s bírták a harcot! Az első áttérők mind, az alföldi magyart jellemző világos értelmű, szabadságszerető s természetes észjárású emberek voltak. Ők tudatos célszerűséggel indultak el azon az úton, melyet az Ur keze számukra kijelölt és verhetetlen bátorsággal védelmezték új hitvallásukat. Ezek a harcosok személyenkint: Id. Szametz András szücsmester és fia ifj. Szametz András végrehajtó. Megyelka Lajos csizmadiamester és Megyelka József szabómester (Ez utóbbiak eszméje volt az unitárius vallásra való áttérés.) Figura Dániel csizmadiamester, Benczur István tímármester, Horémusz András csizmadiamester és Herman Béla városi hivatalnok és a felsoroltak családtagjai voltak. Az egyházközség elnöksége a következőképen alakult: Id. Szametz András gondnok, Benczur István pénztáros és Herman Béla jegyző. Végül ide számíthatjuk Nagy Tamást is, aki csendes munkatársa volt az unitárius magvetésnek.

Az előző unitáriusok kötelező adófizetést nem teljesítettek. Önként ajánlottak fel évenként fizetendő oly összegeket, melyek sokszor anyagi helyzetüket kimerítéssel fenyegette. De ők ezzel mit sem törődtek, kötelezettségeit mindenki teljesítette. Ezzel pedig nemcsak azt bizonyították, hogy lelkesedésük új vallásuk iránt határtalan, hanem megdöntötték azt a koholt vádat is, hogy ők az adófizetés elől menekültek az unitárius egyházba. Nem volt igaz, mert az első kitértek *jóval több önkéntes adót fizettek, mint az elhagyott egyházukban teljesítettek.* Különben is néhai nagy püspökünk, Ferencz József is szigorúan megtiltotta, hogy olyant vegyenek fel az egyházba, aki nem akart adót fizetni elhagyott egyházában. Ezt a tilalmat a vezetők nem lépték át soha! Erre minden szónál meggyőzőbben beszél vagyónuk, templomuk, temetőjük, iskoláik és földjeik, melynek minden részét, minden darabkáját a hivek adták össze áldozatkészségből. Ebben az időben a legtöbbet a Benczur, a két Megyelka, a Figura és a Szametz családok áldoztak, kik közel 800 forintot adtak kölcsön az egyháznak s e kölcsönt a legtöbbben sohasem követelték vissza.

1880. május 17-én tartotta az első nyilvános istentiszteletet *Nagy Lajos* kolozsvári espe-

res. Az istentisztelet híre szenzációszámba ment, s az érdeklődők száma óriási volt. Az istentiszteletet a helybeli polgári iskola nagytermében tartották meg, ahova az érdeklődők be sem fértek. A termet *Takó Ferenc* a legnagyobb szíveséggel bocsájtotta az unitáriusok rendelkezésére, amiért később a városi közgyűlésen meggyűlt a baja a református és evangélikus papokkal. E nemes tett a városi közgyűlésen oly felekezeti harcot idézett elő, hogy majdnem a kenyérébe került neki. A testvérfelekezetek lelkészei mind elleneztek a terem ilyen célra való átadását. A gyűlésen már-már leszavazták az igazgató eljárását, mikor az unitáriusoknak váratlanul szószólója akadt, aki római katolikus létére pártját fogta az unitáriusoknak, s határozott hangon jelentette ki, hogy az unitárius vallás a legtisztább és legérthetőbb vallás és emberiség tekintetéből helyes dolog a terem átadása. Ez az ember pedig néhai *Kovács József* téglagyártulajdonos volt, akinek neve azóta aranybetűkkel van beírva az unitarizmus történetébe. Tette, jóakarátú, megértő szelleme örök nyomott hagyott minden unitárius emlékezetében. Az első istentisztelet egyszerű, lélekemelő komoly vallásos szertartása annyira lenyűgözte a hallgatóságot s annyira szíven fogta, hogy egy pár hónapra a belépettek száma megkétszereződött. Erre a belépésre újabb felekezeti villongások következtek, amelyek az unitárius vallás elpusztítására irányultak, de a kisded egyház győzte a harcot rendületlenül!

Lapunk szűkre szabott keretei közt nem tudjuk nyomon követni a nagy küzdelmet, hanem csak a nagy vonásokat rajzoljuk meg. 1882. évben a fiókegyházat a budapesti egyházhoz csatolják, s így az *Derzsi Károly* budapesti lelkész gondozása alá került. Ez volt a legnagyobb szerencséje az egyházköziségnek. Derzsi Károly építette ki az egyház alapját. Az ő beszédeire oly sokan jelentkeztek felvételre, hogy emiatt komolyan aggódni kezdtek a református egyházból kerültek ki. Derzsi prédikációi oly melegek, elragadóak és meggyőzőek voltak, hogy az unitárius istentiszteletek emiatt állandóan zsufoltak voltak. Derzsi az Isten rendelte oda, mert már 1884-ben 168 lélekre ugrik fel a hívek száma. Ekkor már az unitáriusok ellen a támadás oly heves, hogy a termet sem kapják meg istentisztelet céljára többé. 1884. augusztusában imaházat építenek a hívek. Itt tartotta Derzsi most már rendszeresen az istentiszteletet, helyetteseként pedig sokszor *Nagy Bálint* iskolai igazgató vezette azt. Nagy Bálint igazgató szenvedett a leg-

többet az unitárius egyház ügyeiért, mert református segéd-lelkész lévén, emiatt megfosztották papi jellegétől. Pakson halt meg elhagyottan, szegényen, mindenki által elfeledve, csupán a hódmezővásárhelyi unitáriusok lelkében él még ma is emlékezete.

A hívek száma állandóan szaporodott s ezért Derzsi belátta, hogy rendes és állandó segédlelkészt kell tartani az új állomáson. 1886-ban az első segédlelkész néhai Ajtay János, később horodalmási pap. Ő róla még ma is hallani sokat a régi öregektől. Az ő egyénisége is nagyban hozzájárult ahhoz, hogy egyházunk az alföldön gyökeret verjen. 1891-ben megnyílt az unitáriusok elemi iskolája 70 tanulóval. A hívek száma ekkor már 527. 1893-ban a régi épületet lebontották és a Wlasich-u. 14. sz. alatt helyébe új házat építettek. Ekkor már óriási volt a hívek lelkesedése új egyházuk iránt. Pénzt és más értékes adományt nem sajnáltak, csak hogy egyházukat virágzóan lássák. Az adakozók között a legjelesebbek, kik nem sajnáltak semmi fáradságot egyházukért: Tóth István, Zsoldos István, Gulyás János és Bánfi Máté kisgazdák. A lelkes tábornak ők voltak a vezérei. Természetesen a legtöbbet a gondokból, szenvedésből, áldozatokból Kovács József gyáros viselte, aki az unitárius hitet 1890. június hó 21-én vette fel. Neki az évi adománya ez évben is jóval meghaladta az 1500 forintot. Utána következtek sorrendben még dr. Ormos Jenő, Szatmári Péter és Acél Lujza, akik már elköltöztek tőlünk Istenhez, az örök béke hazájába.

Új korszakot nyitott meg az egyházi életben *Barabás István* lelkész, ki 1905. december 17-én foglalta el lelkészi állását. Az ő ideje az építkezések kora volt. Nagy lendülettel fogott az egyház az iskola és paplak felépítéséhez, melyet 1906-ban adnak át rendeltetésének. A másik nagy építkezés a csucsives gót-stilusban épült szép templom volt, amely 1910-ben épült fel s 1912-ben szentelte fel azt fényes ünnepség keretében Ferencz József püspök. Barabás István segítő-társai itt is Kovács József és neje Cimmerman Anna voltak, akik az áldozatok oroszlánrészét viselték. Hol lenne mindez náluk nélkül!

A gyönyörű ivben fejlődő egyház életében nemsokára jelentkeztek a nehéz napok is. A nagy világégés, a román megszállás és forradalmak megakasztották az egyházat fejlődésében. A régi harangot a háború során a hadsereg elvitte, majd több nagyobb kár is érte az egyházat. 1927. június 18-án az egyház jótévője Kovács József elköltözött az élők sorából. A felesége követte egy

év leteltével 1928. július 20-án. Ezek a súlyos csapások megrendítették az egyház belső életét, a hívek kezdtek csüggedni. Az az összetartás, amely oly nagyra tette az egyházat s vezette félézázadon keresztül, bomladozott. De szerencsére nem tartott ez a jelenség soká. Bekövetkeztek a fellendülés napjai is!

Az évenként megtartott esperes vikáriusi látogatások hatása alatt a hívek lassan-lassan visszanyerték bizalmukat Istenben és önmagukban. De igazán csak akkoriban ébredt újra az élet az egyház kebelében, amikor *Biró Lajos* lelkész állt 1928. augusztus 19-én a hívek élére. *Biró Lajos* beköszöntésével újra virágzásnak indult ez a szép kis egyház. A csüggedők új reményt nyertek. A harang hívó szavára újból megtelik a templom. A pap imádkozik s mikor hirdeti az ígét, sokan vannak más felekezetűek is, akik hallgatják. Az Isten újra beépíti templomát az unitárius hívek szívébe, hogy egyházuk mindig meglegyen, éljen és viruljon soká a törhetetlen unitárius hit és szeretet jegyében.

Isten adja, hogy így legyen!

Ágoston József.

IFJUSÁG.

Beszámoló az Unitárius Nőszövetség diákvacsora akciójáról.

Itt az ősz újra! A megkezdett munkának, új reménységeknek ideje. A mi diákjaink is várják, hogy vajjon Unitárius Nőszövetségünk megkezdje-e diákvacsora akcióját. Négy év munkája van mögöttünk, lelkes, nemesszívű, adakozó híveink segítségével. Nagy, kimondhatatlan nagy veszteséget kell azonban pótolnunk, ki tudja mennyire fog sikerülni? Örökre eltávozott a mi jó Berta nénink soraink közül, aki a legősi feláldozóbb, legfáradhatatlanabb édesanyja volt a mi diákjainknak. Soha nem lankadó odaadással, nemes szívének egész melegevel vett részt ő a mi munkánkban. Emlékét hálás kegyelettel őrizzük szíveinkben.

Nagyon kérjük unitárius testvéreinket, akik a múlt esztendőben olyan lelkes támogatóink voltak munkánkban, segítsenek minket ezután is, hogy vacsoraakciónkat minden fennakadás nélkül fenntarthassuk. Nemcsak adakozó hívekre, hanem szorgos háziasszonyi munkáskezerekre is nagy szükségünk van. Kérjük, aki teheti, jelentse be segítségét legközelebbi összejövételünk alkalmával. (Minden hó második csütörtökjén d. u. 5 órakor IX., Rákos-u, 3.). Évről-évre nehezebb a munka

melyet vállaltunk, de reméljük, a jó Isten segítségével ez évben is megkezdhetjük október közepén diákvacsora akciónkat.

Folyó évi márciusi számunkban közölt elszámolásunk folytatását ezuttal közöljük: Természetbeni vacsorát adományoz és készített 26 diák részére négy alkalommal dr. Mikó Ferencné. Két estére dr. Csiky Gáborné. Egy alkalommal Barabás Istvánné és özv. Arlow Viktorné. 8 l. paradicsomot adományozott Berei Berta és v. Nyiredy Gézané. 3—4 kg. húst Boncza Ferenc, 2 kg. füstölt húst vitéz dr. Nyiredy Gézané.

Pénzbeli adományok érkeztek: vitéz Kozma Ferencné 30 P, Unit. Misszió Ház 30 P, Hegyi Gyuláné 13 P. 10 P-ös adományt kaptunk a következők részéről: Kis Irén és Jolán, Unit. Nőszövetség, Brassai Egylet, Ferencz József, — Ürmösy Gyula 8 P, Veress Pálné 7 P, — 5 P-ös adományok: Özv. Nyirő Gézané, dr. Benczédi Lászlóné, Kovács Kálmánné, Török Kálmánné, Kelemen Béla, Dimény Mózesné, Belovány Istvánné, Héderváry Hugóné, dr. Durugy Ferenc. Dr. Bárány Daniel Gábor 4 P, Péterffy Gyula 2 P. Március hóig befolyt 293 P, jun. közepéig 178 P, összesen 471 P. pénzádomány. 102 estén terítettünk 26 diák részére. Kiosztásra került 2652 adag vacsora. Ebből 18 estén kaptunk természetbeni vacsorát, 84 estén a befolyt 471 P-ből állítottuk elő a vacsora költségeket. A nemesszívű adományozóknak hálás köszönetünket fejezzük ki.

vitéz Nyiredy Gézané.

KÖNYVEK.

Értesítés és felhívás a „Kolozsvári Kollégium Története“ című munka tárgyában.

Az unitárius egyház kebelében nagy eseménynek kell tekintenünk, hogy tordai és keresztúri iskoláink története után, dr. Gál Kelemen ny. isk. igazgató áldozatos és kitartó munkájának értékes gyümölcseként megjelent: „A Kolozsvári Kollégium Története (1568 - 1900).

Az előfizetések gyűjtésekor 50 ivryi terjedelmű egy kötetes munkáról volt szó s most két vaskos kötet: az első 568 oldal, a második 580 oldal terjedelemben fekszik előttünk. Az unitáriusok nagyon meg kell, hogy becsüljék az unitárius munkákat, mert levéltárunk és kollégiumi könyvtáraink tele vannak kiadatlan kéziratokkal. Már pedig a nyomtatott könyv a szellem harcosa. Minél több unitárius könyv jelenik meg a könyvpiacra, az unitárius szellem terjedéseért, annál több harcosunk lesz.

Meg kell becsüljünk az unitárius munkákat, mert nagyon kevesen választódnak ki közülünk olyanok, akik a könyvirás nehéz munkáját vállalják.

Az előfizetőknek megköszönjük, hogy a munka megjelenését előmozdították és felkérjük, hogy a *lelkészi hivatalban levő példányukat átvenni sziveskedjenek.*

Az előfizetés gyűjtői maguk is készségesen vállalták, hogy amint az előjegyzéskor áldozatkész hitrokonainkat és barátainkat fölkeresték, úgy most a példányokat is hitrokoni szeretettel átadják.

A magyarországi gyűjtőbizottság dicséretes munkát végzett, mivel Csonka-Magyarországon száznál több előfizetőt nyert meg e nagyjelentőségű munka támogatására és hitrokonaink áldozatos lélekről tettek bizonyosságot.

Az érdeklődők figyelmét felhívjuk, hogy a nagyér-

tékü munkát a lelkészi hivatalban (V., Koháry-u. 4.) utólagosan is meg lehet rendelni.

A két kötetes munka füzött példányainak ára a szállítási költséggel együtt 11 (tizenegy) P. A kötött példányok ára: 18 pengő.

A munka irodalmi méltatása a mi Értesítőnknek is kedves kötelessége és öröme lesz. (t. gy.)

HIREK.

Az unitárius család

Az unitárius család megvívhatatlan végvára ma az unitárius gondolatnak. Rajtuk épül fel a magyar unitárius egyház jövője. Törekednünk kell arra, hogy minél számosabban lépjenek be a tiszta unitárius életért küzdő társadalomsejtek soraiba. Ujabban a következő teljesen unitárius házasságkötések történtek:

Bodóczy Sándor és Huszár Sarolta unitárius házasságot kötöttek augusztus 10-én Budapesten.

Darkó Béla füzesgyarmati unitárius lelkész és Gyulay Janka augusztus 11-én tiszta unitárius házasságot kötöttek Nagyajtán. A templomi szertartást Gyulay Árpád korondi lelkész, a menyasszony bátyja végezte.

Boros Sándor, a magyar külkereskedelmi hivatal titkára és Guman Rachel tiszta unitárius házasságot kötöttek augusztus 29-én Kolozsváron. Az egyházi szertartást dr. Boros György unitárius püspök végezte.

Feir Sándor és Blahut Gabriella házassága Budapesten szeptember hó 10-én tiszta unitárius házassággá változott.

Bácsi Dániel és Hegedüs Margit unitárius házasságot kötöttek szeptember 14-én Füzesgyarmaton.

Szép példájuk találjon sokaknál nemes utánzásra. Isten áldása legyen az unitárius családon!

Fizetési felszólítást küldtünk szét olvasóink közül azoknak, akik vagy egy vagy több év óta tartoznak az előfizetési díjjal. Eddig már többen figyelemre méltatták felhívásunkat s beküldték az évi 4 pengőt. De még mindig sokan vannak, akik tartoznak. Pedig ha nem kapunk pénzt, lapunk terjedelmét csökkenteni kell. Ezt akarjuk elkerülni s ezért kérjük hátralékos előfizetőinket, hogy minél előbb küldjék be ezt a csekély összeget.

Rádiós istentisztelet lesz Koháry-utcai templomból október 31.-én délelőtt 11 órakor. Prédikál Ferencz József missziói h. lelkész.

Reformációs Emlékünnep. Az Országos Bethlen Gábor Szövetség minden évben a Magyar Kálvin Szövetség, az Országos Luther Szövetség, a Dávid Ferenc Egylet és az Országos Magyar Diákszövetség közreműködésével ez évben is megrendezi október hó 31-én a pesti Vigadó termeiben, a Deák-téri, a Szilágyi Dezső-téri és a Rákos-utcai templomokban a Reformációs Emlékünnepet. Az ünnepélyeken protestáns egyházi és világi kiválóságaink szólalnak fel.

Reformációs emlékünnep lesz a Rákos-utcai misszióház templomában október 31-én este 1/27 órakor. Az estélyt a harmincévesek és a konferenciások együttes ünnepi vacsorája követi a gyülekezeti teremben. A vacsora ára az ifjuságnak 30 fillér, a keresőknek 50 fillér. A vacsora jövedelme a Szentábrahámi pihenőre.

Dávid Ferenc arca a szellemtudományi lélektan tükrében c. tanulmány, lapunk szerkesztőjének legújabb írása különnyomatban megjelent. Terjedelme 64 oldal, ára 1 pengő. Kapható az unitárius iratmissziónál, továbbá a budapesti lelkészi hivatalban. Akiknek a szerző jó reménységgel postán megküldeni sziveskedjenek az értejáró egy pengőt a mellékelt csekklapon a budapesti unitárius egyházközség címére (30.400 sz.) beküldeni.

A harmincasok társasága október 7-én ismét megkezdte őszi összejövetelét s folytatni fogja egész télen át minden hónap első hétfőjén. Első alkalommal a megbeszélés tárgya volt: mit láttam a nyáron Erdélyben? *Nanovszky Károly* orvostanhallgató a székelykereszturi konferenciát ismertette kimerítően, továbbá a bukaresti unitárius lelkészség nagy és nehéz munkájára hívta fel a jelenlévők figyelmét. *Barabás István* lelkész élvezetes előadásban festette meg a képet, amelyet tizenhét esztendő után látott. Sok szomorú momentumot említett meg, de előadásának alaphangja mégis egy nagy és derűs bizakodás volt: az t. i., hogy a székely népet nem törheti meg az új uralom, mint ahogy évszázadokon át nem sikerült ez még senkinek sem. A nagy tetszéssel fogadott előadás után *Gyarmathy István* terjesztett elő néhány indítványt a szervezkedés újból való felvétele tárgyában.

A gyermekistentiszteletek október 13-án, vasárnap a fővárosban és környéken megkezdődtek. A szülők küldjék gyermekeiket ezekre a megszentelt alkalmakra, ahol a gyermekek lelke a vasárnap csendjében az ég felé emelkedik, Isten felé szárnyal. Az istentiszteleteket végző „vezető testvérek” önzetlen munkája egyházunknak és a szülőknek legmelegebb elismerését és szeretetét érdemli ki.

Ferencz József püspök születésének száz éves évfordulója alkalmából november 15-én disz-ülést tart a Dávid Ferenc Egylet az összes unitárius intézmények bevonásával. Elnöki megnyitót tart *dr. báró Daniel Gábor* elnök, ünnepi beszédet mond *Józan Miklós* püspöki vikárius, imádkozik *Ferenc József* missziós lelkész. Ezenkívül művészi számok egészítik ki a műsort. Erre az ünnepélyre már előre felhívjuk kedves olvasóink figyelmét.

A budapesti unitárius egyházközség kebli tanácsa kéri a magyarországi hiveket, hogy énekeskönyvünk 214. énekének harmadik versszakát „az unitárius himnusz” a régi szöveggel való éneklés végett javítsák ki következőképen: „Egy Istenünk, egy magyar hazánk Áldd meg e hont Isten, jó Atyánk!”

Heltai Gáspár élete és munkássága című füzetnek Ágoston József keblitanácsos által történt áldozatkész kiadásáért köszönetét fejezte ki a kebli tanács abból az alkalomból, hogy ebből 240 példányt adományozott az unitárius iratmisszióknak a Szentábrahádi pihenő céljaira. Kedves olvasóink úgy követhetik áldozatkész testvérünket, ha a különben is rendkívül érdekes füzetet megveszik 30 f. árban s ezzel együtt segítik a Szentábrahádi pihenő felépítését.

Bibliaolvasás és ima gyűléseink kezdetén. A kebli tanács méltányolta a Szentábrahádi unitárius ifjúsági konferenciás tábornak azt a kérését, hogy azt a régi vallásos szokást, mely szerint gyűléseinket biblia olvasással és imával kezdtük meg, újra életbe léptessük. S ennek egyöntetű életbe léptetésére felkérte az igazgató tanácsot, mint az unitáriuság vezető testületét s az összes egyetek elnökségét.

A külön helynek az urvacsora alkalmából való életbe léptetését szintén elvben elfogadta a budapesti egyházközség kebli tanácsa de — mivel az óvintézkedés egész vallásközönségünket érdekli — a közgyűlés elé fogja terjeszteni végleges elintézés végett. A konferenciás tábor a hitek egyéni óhajával összhangba kívánja hozni e kérését s ezért második ünnepre kívánja a különkötet bevezetését. A kelyhek az egyház tulajdonát képezik, a hitek a használatért megváltási díjat fizetnének egy összegben előre, hogy így a beszerzés költsége ne terhelje az egyház tulságosan igénybe vett pénztárát. Arra kell törekednünk, hogy az egészségi követelmények által ránk kötelezett ujtás miatt ne veszítsen ünnepélyességéből ez az évszázados szertartás.

A Szentábrahádi pihenő céljára telekvásárlásra kérte fel a konferenciás tábor a kebli tanácsot. A kebli tanács a tábor kérését és eddigi munkásságát méltányolva elhatározta, hogy egyik alapja terhére megveszi a telket s ennek elintézését a gondnokságra bízta. A telekvásárlás ügye a lehető legjobb kezébe van letéve. Felkérjük olvasóinkat, hogy méltányolva az egyházközség áldozatkésztségét továbbra is hűséggel áldozzon erre a nemes célra, hogy a már eddig gyűjtött 1017 P-vel s a később gyűjtendő összeggel felépíthessük és berendezhessük a pihenőt. Különösen felhívjuk azokat, akik eddig nem áldoztak erre a célra és a kik megajánlották filléreiket, de eddig még nem teljesítették, vagy csak részben teljesítették ígéreteiket.

Gibson Paul, a cambridgei [anglikán teológiai intézet] dékánja, aki néhány napig Budapesten tartózkodott s itt Ferencz József lelkészünk vendége volt, megtekintette az Unitárius Misszió Ház templomát és intézményeit. Megértése és barátsága jeléül, a misszióházi diákvacsora akció javára harminc pengőt adományozott. Köszönet érette!

A Dávid Ferenc Egyet ezévi rendes közgyűlését október hó 7-én tartotta meg. A megnyitó imádságot *dr. Csiki Gábor* lelkész mondta. Az elnöki megnyitóban *dr. br. Dániel Gábor* elnök emlékezett az egyet halottjáról Faluvégi Áron tb. elnökről s az erdélyi Dávid Ferenc Egyetek nagy sikerrel megtartott ötvenéves jubileumi ünnepeiről. *Dr. Csiki Gábor* titkári jelentésében vázolta az egyeteli élet elmúlt idejét, ismertette a megtartott ünnepélyeket s vázolta az egyet másirányu munkásságát, mellyel

részt vett a megtartott első erdélyi egyetli kongresszuson Ismertette a mult tapasztalatait s a nehézségeket, melyek Budapesten az egyet munkája elé háruznak. Az egyet november hó folyamán néhai Ferencz József püspök százéves születési és január hó folyamán Perczelné Kozma Flóra halála tízéves évfordulója alkalmából áldoz emlékezetük előtt. Az egyesület elhatározta, hogy februári estélye bevételét a Szentábrahádi Pihenő megsegítésére ajánlja fel. *Ferencz József* előterjeszti a pénztári jelentést, mely szerint a rendes bevételek és a kiadások költségvetésszerűen fedezik egymást, amit nem kis sorban az állandó taggyarapodás javára lehet írni. *Dr. Ürmössy Gyula* tb. elnök újabb 15—15 pengős adományaival gyarapította az általa létesített alapokat, melyek értéke ma Ürmössy Miklós emlékalapban 398 46 P. Simén Domokos emlékalapban 116.62 P. Az egyet, amint az a pénztári jelentésből kitűnik, szerény körülmények között még a karitatív munka segítésére is tud csekély áldozatot hozni. *Ujváry László* ellenőri jelentése előterjesztése után a közgyűlés a tisztikar részére a felmentvényt megadta. Az indílványok során *Ujváry László* javaslatára elhatározza, hogy a jövőben nagyobb súlyt helyez arra, hogy úgy az előadásokban, mint a kísérő műsorban — egyházi énekek, zeneszámok és szavalatok — az erdélyi és unitárius szellem erőteljesebb kifejezést nyerjen. *Ferencz József* javaslatára pedig elhatározta, hogy már az ősz folyamán újra megkezdí *vidéki vándorgyűléseit*, melynek során első alkalommal Debrecen és Füzesgyarmat környéke unitárius hizei felkeresését veszi programmba. — Az egyetli tisztikart és választmányt teljes egészében lapunk következő számában fogjuk ismertetni. Az egyet jegyzőkönyvi köszönetének kifejezése mellett elfogadja özv. Szinte Gáborné és Deák Farkasnének a választmányi tagságról való lemondásait. A választmány kilépő tagjait mind visszaválasztotta és azok mellé új tagokul oda beválasztotta: Gyarmathy Ilona, dr. Halász Jánosné, dr. Koncz Lajosné, Törsné Mátrai Erzsí, Varga Istvánné, dr. Gáspár Mózes, Gyarmathy István, Kovács Kálmán, dr. Veress Pál és Weress Ákos fiait.

A Bölöni Farkas Sándor Iparosok és Kereskedők Köre október hó 6-án választmányi ülést tartott, Boncza Ferencz elnöklete alatt. Megtárgyalták az egyetli őszi munkaprogrammot és felkérték *Ferencz József* lelkészt, hogy október hó 17-én d. e. 10 órakor kezdődő istentiszteletet követően a IX. Rákos-u. 3. szám alá hívja egybe az egyetli tagokat és érdeklődőket egy értekezletre, amelynek tárgya az egyetli élet ujjaszervezése és az őszi munkaprogramm beállítása. Erről a helyről is várunk erre az értekezletre minden unitárius iparral és kereskedelemmel foglalkozó atyánkfiait.

Dr. Gyulay Zoltán szegedi egyetemi magántanárt a debreceni Tisza István tudományegyetem fizikatanszékére rk. nyilvános tanárrá nevezte ki a Kormányzó. Öszinte örömmel gratulálunk s további sz'p sikereket kívánunk.

Tanulmányút Bulgáriában. A Balkán-félsziget zseniális népe: a bolgárok ismerték fel legelsőnek, hogy a mai ifjúság legnagyobb betegsége a munkahiány. S ennek gyógyítására ok állították fel leghamarabb az u. n. munkatáborokat. Söt évekkkel ezelőtt kötelezővé tették ezt minden ifjura. Pompás gondolatukat ma már a németek is átvették s október 1.-től kezdve életbe lépett Németországban is a kötelező munkaszolgálat. A munkatáborok szervezetét ősi helyükön Bulgáriában kell tanulmányozni. Erre vállalkozott a „Turul Szövetség” megbízásából *dr. Szabó Elek,* a

Brassai S. ifj. egyesület elnöke. Teljes egy hónapot töltött kint Bulgáriában s ezalatt alaposan megismerte ezt a nagy-szerű intézményt. Tapasztalatairól nyilvános beszámolót tart a „Turul” szövetségben s remélni lehet, hogy végre a mi ifjuságunknak is kinyílik a szeme s teljes erejéből csatlakozik a munkatábor-mozgalomhoz s az államtól kívánni fogja a munkatáborokban való kötelező részvételt. A magyar felemelkedésnek egyik lehetősége nyílnék meg ebben.

Képes levelezőlapjainkra jeimondataink nyomását a Máthé nyomda készítette díjmentesen. Amikor ezért köszönetet mond a Szentábrahádi pihenő, egyben felhívja kedves olvasóink figyelmét erre a szép levelezőlap sorozatra. Két felirással, husz változatban kapható drb.-ként csekély 8 f.-ért. Ugy szintén kaphatók még templomházunkról készített levelezőlapjaink is szintén 8 f.-ért. Használjuk levelezéseinknél a Szentábrahádi képeslapokat. A tiszta haszon a Szentábrahádi pihenő célját szolgálja.

A magyarországi unitáriusok rövid története. Ferencz József missziós lelkész az Unitárius Közlöny-be a magyarországi unitárius életről egy érdekes cikket írt „A magyarországi unitáriusok” címmel. Ebből az érdekes közleményből külön lenyomatot készítettett s ebből 50 példányt ajándékozott a Szentábrahádi pihenő céljaira 20 f.-es árában való árusítással. Lelkésztestvérünk áldozatkészségét azzal háláljuk meg, ha a füzeteket vásároljuk, segítjük a pihenőt fedél alá jutni miközben érdekes olvasmányt veszünk.

Helyreigazítás Lapunk jelen évfolyamának 8—9. számában (augusztus—szeptember) megjelent „Az Erdélyi D. F. E. Ifjúsági Szervezete Székelykeresztúron rendezte meg szokásos évi konferenciáját” c. cikk befejező részében a cikkíró azt írta, hogy a magyarországi unitárius ifjuságot Rajczy Mária és Gimes Miklós képviselte. Ezzel szemben a Brassai Sámuel ifjúsági egyesület a következő helyreigazító pótlás közlését kéri: „A magyarországi unitárius ifjuságot, mint az előző években, úgy az idén is hivatalosan a Brassai Sámuel Unitárius Ifjúsági Egyesület képviseltette és pedig *Nanovszky Károly* egyesületi al-elnök vezetésével *Lőrincz Pál* és *Nagy Sándor* egyesületi tagokkal.”

A „képviselet” szónak nemcsak ez a hivatalos értelme van. A cikkíró arra a másik jelentésre gondolt. Egyébként semmi baj sincs!

Évkönyv, 1936. évre. Kanyaró Géza segédkönyvtárnok már teljesen előkészítette az 1936 évi „Évkönyv”-et s fel is kérte a budapesti egyházközség elnökségét, hogy nézesse át a közleményeket szakemberekkel. Az „Évkönyv” teljesen ismerteti a magyarországi unitárius életet, ezenkívül vallásos hazafias és szórakoztató tárgyú cikkeket tartalmaz. Árát mérsékelten állapítja meg a kiadó. Olvasóink figyelmét felhívjuk már most az októberben megjelenő *évkönyvre*.

Adományok a Pestszentlőrincen épülő unitárius templomra a következő címmel küldendők: Unitárius Egyházközség, Pestszentlőrinc, Állami lakótelep 125. ajtó 2.

Az Országos Magyar Protestáns Diákszövetség, mint a magyar protestáns egyetemi és főiskolai központja, azzal a kéréssel fordul a társadalom tehetősebbjeihez, hogy akinek *nevelőre, instruktorra, titkárra, irodlistára* van szüksége, forduljon bizalommal a

szövetséghez, amelynek számos főiskolás és végzett tagja örömmel fogadja a legcsekélyebb munkaalkalmat is. — Bejelentések: Országos Magyar Protestáns Diákszövetség IX., Knézits-u. 2; Telefon 877—62. d. u. 2—4 óra között.

Vidék.

Polgárdi gyülekezetünk templomában az őszi hálaadás ünnepén szép számmal sereglettek egybe hiveink, s *Bartók Géza* lelkész nagy örömeire szolgált, hogy a helybeliek mellett ott láthatta *Ádánd*, *Csajág*, *Balatonfőkajár* és *Balatonendréd* községekből ujabban hozzánk áttért hiveinket is.

Pécsi hiveinket november hó folyamán látogatja meg *Bartók Géza* polgárdi lelkész, aki az egész dunántúli missziós terület pásztora s aki minden erejével igyekszik a hivek lelki életének ápolására. Nagy szüksége volna azonban arra, hogy dunántúli hiveink minden címet és címváltozást közöljenek vele, ami nagyban megkönnyítené munkáját.

Böhönyei leányegyházközségünk hiveit ez év folyamán már két ízben látogatta meg *Bartók Géza* polgárdi lelkész, aki december folyamán újra felkeresi őket, hogy az uri szent vacsorában a karácsonyi ünnepek alkalmával is részesíthesse hiveit. Ennek a kis alig 30 lelkes gyülekezetnek a hivei önmaguk megadóztatásából fedezik a hosszú utazással járó elég tekintélyes utiköltséget. Minden remény megvan arranzve, hogy bizalommal nézzük e kis gyülekezet további fejlődése elé.

Ádánd somogymegyei, balatonmelléki község neve eddig ismeretlen volt beszámolóink sorából. November hó folyamán *Bartók Géza* lelkészünk ebben a kis községben először fogja hirdetni az unitárius hitigazság drága virágait. Ilyen alkalmakkor mindig öröm tölti el a lelkünket, örvendünk a hivekkel és a lekipásztorral, akik munkásságuk eredményét látják megkoronázva ebben az istentiszteletben.

Kaposváron október hó 13-án tartott Istentiszteletet *Bartók Géza* polgárdi lelkész a fia, ahol a helybeli és környékbeli hivek szépszámmal gyültek össze és részesültek az urvacsorában.

Füzesgyarmatról örvendetes híreket hallunk. Az iskolai év az egyetlen unitárius elemi népiskolában, annak kitűnő tanítónője, *Kincsesné, Nagy Jolán* vezetésével újra kezdetét vette. A tanulók létszáma, a körülményekhez képest kielégítő. *Darkó Béla* lelkész nagyszerű október 6-i emlékünnepelet rendezett és feleségével együtt a templomi istentiszteletekre bevezette az éneklésnek harmóniummal való kísérését, amit hiveink eddig hosszú időn keresztül nem gyakoroltak.

Dévaványán *Darkó Béla* lelkész minden hó utolsó vasárnapján rendszeresen végzi a szolgálatot. Október hó utolsó vasárnapján délután 3 órai kezdettel tartja meg az istentiszteletet a mezőtúri délelőtti szolgálatra való tekintettel. Ez alkalommal az egyházi beszédet *Ferencz József* lelkész mondja.

Mezőtúri szórványunkat egyházunk Igazgató Tanácsa a fűzesgyarmati lelkész területének jelölte ki közvetlen környékével együtt. Ennek a területnek hivei oda tartoznak adózni és onnan nyerne gondozást is. A fűzesgyarmati egyházközség új fiatal lelkésze Darkó Béla október hó 27-én. d. e. 9. órakor, az újvárosi állami elemi iskolában tartja meg urvacsoraosztással egybekapcsolt őszi hálaadó istentiszteletet Ferencz József lelkéssel együtt. Ezen az istentiszteleten veszi első ízben használatba a szórvány *Gyöngyösi József*, pusztabánrévei állami tanító és felesége által adományozott urvacsorai kegyszereket. Felhívjuk hűveinket, hogy ezen az istentiszteleten a környékbeliekkel együtt, minél nagyobb számmal vegyenek részt.

Miskolcon, szeptember 22-én tartott istentiszteleten prédikált *Kovács Lajos*, ágendát mondott *Ferencz József*. Tizenhatan járultak az Ur asztala elé, majdnem mind miskolciak, mert a távolabbi környék hivei közül sokat nélkülöztünk ez alkalommal. Megható volt figyelni azt a gondoskodást, amellyel két elhalt unitárius hűvünk özvegye: *özv. László Miklósné* és *özv. Tellmann Béláné* körülvette a szolgáló lelkészeket. A szórványgondnoki teendőket *László József* látja el sok buzgósággal. A szolgáló lelkészek végiglátogatták összes miskolci hűveinket, s igyekeztek a felmerült kérdéseket rendezni. Megoldásra várna a hitoktatás kérdése is. Tanácsolták, hogy a konfirmációs korba kerülő gyermekeket, ha arra mód van, hozzák fel járultassák az Ur asztalához a budapesti gyermekekkel együtt. — Az istentiszteletet az evangélikusok vendégszeretettel átengedett templomában tartották, ahol a kántori szolgálót az evangélikus énekvezér végezte testvéri szeretettel.

Kecskeméten, október hó 13-án tartották meg hűveink szokásos őszi istentiszteletüket, ahol az igét dr. *Csiki Oábor* lelkész hirdette. Az istentisztelet előkészítése körül *P. Buzogány Lajos* fejtett ki nagy buzgóságot.

* * *

Halottaink.

özv. Vaska Béláné született Koszteczky Anna nyug. tanítónő, unitárius lelkész özvegye, szeptember 19-én 76 éves korában Kolozsváron elhunyt. Vaska Géza szerkesztő az édesanyját gyászolja az elhunytban. Legyen pihenése csendes!

BERTA NÉNI. Akik ismerték, azok mindnyájan szerették — ez egyházunk tagjai közül öregek és fiatalok, férfiak és asszonyok, akik valaha is az Unitárius Missziós Ház templomában, egy gyűlésen avagy összejeövetelen megfordultak, mindnyájan ismerték. Jóságát és értékét sokan csak most vették észre, amikor elment és itthagyt minket. Élete egyszerű volt, a munka és a becsületesség harmónikus kapcsolatából állott. És ezen felül egész szívével és egész lelkével édesanya is volt, aki nehéz sorsban szenvedésben és önmegtagadáson keresztül is gyermekeket nevelt. Az édesanya emlékét becsülte meg az Unitárius Nőszövetség, amikor legszebb álma, gyermekei további iskoláztatása elősegítésére egy gyámszülői társaságot alakítottak, akik önkéntes megadóztatás formájában gondoskodnak az árván maradt két gyermek iskoláztatásáról és neveléséről. — A két gyermek már megfelelő környezetben van elhelyezve Nőszövetségünk védőszárnyai alatt. — Azokat, akik emlékezetének áldozni akarnak, arra kérjük, hogy

támogassák a gyámszülői társaságot, — melyre vonatkozó felvilágosítást készséggel megad, mindkét lelkési hivatal — és jusson eszükbe az, hogy két árva gyermek életbelépését segítve elő, egy igazi édesanya feláldozott élete álmát segítik megvalósulása felé.

(ff.)

HIVATALOS RÉSZ

Sz. 301—1935.

Meghívó.

Unitárius Egyházi Igazgató Tanácsunk 1935. október hó 25-én (*péntek*) délután 5 órakor a lelkési irodán

évnegyedi rendes ülést

tart, melyre a Tanács tagjait szeretettel meghívjuk. Budapest, 1935. október 8.

dr. Mikó Ferenc s. k.
főgondnok helyettek.

Józan Miklós s. k.
püspöki vikárius.

Tárgysorozat: 1. Elnöki megnyitó. 2. Jegyzőkönyv hitelesítése. 3. Elnökileg elintézett és folyóügyek. 4. Évkönyv kiadása. 5. E. K. Tan. 574.—1935. sz. leirata Baldácsy-ügyben. 6. U. P. 811.—1935. sz. átirata papjelöltek ügyében. 7. III.-foku fegyelmi bíróság ítélete. 8. Pestszentlőrinci templom építkezése. 9. 1935—36. kincstári évre államsegély. 10. Birtokbizottság jelentése. 11. Nyugdíjbizottság jelentése. 12. Ferencz József h. lelkész beadványa. 13. Szervezőbizottság jelentése. 14. Időközben érkező ügyek. 15. Indítványok (írásban — előre).

NB! Állandó vegyes bizottság ülése 1935. október 21-én (*hétfő*) délután 5 órakor. — Külön meghívót nem küldünk; a naptárban mindenki jegyezze fel a dátumokat.

Lelkészi Nyugdíjalapra újabban a következő kegyes adományok érkeztek *dr. Irsai Ernő* 15 P., *Miklósy Ferencné* (férje emlékére) 14 P 50 f., *dr. Hegedüs Loránt* vitéz *Kozma Ferenc* 10—10 P., *dr. Bognár Dénes* 5 P., *Ujváry László* 2 P 50 f., *Csatkai Jenő* (Sopron) és *Tóth Mihály* (Vác) 2—2 P., *dr. Polgár Imre*, *Hegedüs Szilárd*, *Sigmond Sándor*, *Gál Mihály* és *Benczédi Dániel* (Kispest) 1—1 P. Ezeket az önkéntes adományokat egyházunk nevében hálás köszönettel nyugtázom. Ezenkívül Szentmihály-napi perselygyűjtésünk is elég szép összeget eredményezett: befolyt a Koháry-utcai templomban 22 P 76 f., a Rákos-utcai templomban: 22 P 18 f. — Kérünk és unszolunk mindenkit a csonka országban, hogy aki még erre a nemes célra nem adott volna, adjon a saját szívének sugallata szerint, ha keveset is, de adjon; mert ennél ege-több szüksége nincs az unitárius egyháznak. — Az alapkezelését most már egy kilenctagu Nyugdíjbizottság vette át. A bizottságnak az a legfőbb gondja, hogy az utolsó fillért is megbecsülje, s arról időnkint a nyilvánosság előtt is elszámoljon.

Szives üdvözlettel
Budapest, 1935. október 8.

Józan Miklós,
püspöki vikárius.

A Szentábrahámi pihenőre adakoztak: B. B. 10 P-t. Ujvári László (július—októberre) 8 P-t., Rédiger Ödön (II. részlet) 5 P-t., Kaposi Eszter (1954. júliustól 1936 februárig) 4 P-t., Ürmössy Kálmán, Péterfy Jenő, Péterfy Gyula, dr. Péterfy Gyula (mind a hárman július szeptemberre) 3—3 P-t., Burján Ferenc (VI. részlet), Pápai István Kecskemét 2—2 P-t., Schneider Ilona 1 P-t., Nemes Mária (július—szeptemberre) 60 f-t., 57 drb. levelezőlap a 8 f.—4 P. 56 f., Ferencz József: A magyarországi unitáriusok című füzetből 4 példány a 20 f. 80 f., Ágoston József: Heltai Gáspár élete és munkássága című füzetből 13 példány a 30 f. 3 P. 90 f. kiegészítésül 14 f. együtt 54 P. a mult hónapban elszámolt 976 P-vel együtt 1030 P. Kerekítsük ki minél előbb 1500 P-re. A jókedvű adakozót szereti az Isten!

A Szentábrahámi unitárius ifjusági konferenciás tábor dunabogdányi nyaralása alkalmából kénytelenek voltunk kölcsönhöz fordulni. 162 P. hiány mutatkozik, a melyből a Pihenő alapjából igénybe vettünk 144-01 P. a szalmazsákra gyűjtött egész összeget 12-25 „ és még kölcsönként 5-74 „
együtt 162— P.
ennek törlesztésére Péterfy Gyula adományozott 2— „
a kölcsönzött összegről kölcsönző lemond 5-74 „
összesen 7-74 „
a jelenlegi hiány 154-26 P.

Kérjük elsősorban azokat, kik résztvettek a konferencián, de nem járultak a költségekhez, hogy járuljanak utólag hozzá filléreikkel, esetleg pengőikkel és azokat, akik a konferenciára eddig nem adakoztak, hogy adakozzanak s ezzel segítsék letörleszteni hátralékunkat.

Berde Lajos

unitárius cipésmester

jutányosan vállal
minden munkát

Lakik: II., Batthyányi-utca 48.

Hó- és sárcipőt is készít.

Énekeskönyv,	Kapható az UNITÁRIUS
imakönyv,	IRATMISSZIÓNAL V. k.,
unitárius irodalom	Koháry-utca 4. I. emelet,
	8. — Nyitva csütörtökön
	5—7, vasárnap 12—1-ig.

POSTAI SZALLITÁS 10 SZÁZALÉK FELÁRRAL.

Istentiszteleti sorrend 1935. november hóban.

H o l	Melyik napon	Mely órában	Szolgálatot végezi
A., Templomokban:			
V., Koháry-u. 4.	1. II. 9.	d. e. 11	Barabás István
" " "	10.	" "	Józan Miklós
IX., Rákos-u. 3. (Misszióház)	3.	d. e. 10	Kovács Lajos
" " "	10. 24.	" "	dr. Csiki Gábor
" " "	17.	" "	Ferencz József
B., körzetekben:			
II., Gömb-u. 42. elemi isk.	10.	d. u. 4.	Barabás István
X., M. A. T. telep Prot. Imaház	3.	" "	Ferencz József
" " "	17.	" "	Késmárky Miklós
C., Pestkörnyéken:			
Csepel—Templomtéri polgári iskola.	10.	d. e. 11	Ferencz József
Kispest—Wekerletelep II. sz. el. isk.	17.	d. u. 4.	Ferencz József
Pszterzsébet—Erzsébet utca el. isk.	10.	" "	Ferencz József
" " "	24.	" "	dr. Csiki Gábor
Psztlőrinc—Áll. telep Kulturház	10. 24.	d. e. 11	Pethő István
Rákospalota—Máv.-telepi iskola	3.	d. u. 4	Barabás István
Ujpest-Szent István-téri polgári iskola	24.	" "	Barabás István
D., Vidéken:			
Baja—Ref. templom	3.	d. e. 11	dr. Csiki Gábor
Debrecen—Hatvan-u. 24. Unitárius Imaház	3.	d. e. 10	Józan Miklós
Győr—Ref. templom	17.	d. e. 11	Józan Miklós
Nyiregyháza—Evang. isk. díszterem	24.	d. e. 10	Józan Miklós
Zalaegerszeg—Evang. templom	17.	d. e. 10	dr. Csiki Gábor

NBI Aláhuzott dátumokon őszi hálaadás alkalmából *Urvacsoraosztás*. — Iskolások felső tagozata (IV.—VIII. o.) számára minden hó II. vasárnapján délelőtt 1/2 10 órakor külön *ifjusági istentisztelet* a Koháry-utcai templomban. — Egyházi énekpróba minden kedden délután 6 órakor a Misszióház templomában (IX., Rákos-utca 3.) — Egyházi adót lehet fizetni Koháry-utca 4. sz. a. lelkészi hivatalban hétköznap délelőtt 9—1 és délután 4—7, vasárnapokon az istentisztelet előtt és után; pénztáros Zsigmond Lőrinc.

penz... urnak
lelkész